

ΕΠΕΤΕΙΑΚΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ 2500 ΕΤΩΝ

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΣΑΛΑΜΙΝΑΣ

ΚΑΤΑ ΑΙΣΧΥΛΟ - ΗΡΟΔΟΤΟ

Απόδοση κειμένου: **Πλάτων Κεχαγιάς**

Ανάγλυφο του Charles Lenormant, Μουσείο Ακρόπολης.

Η τριήρης "Ολυμπιάς", αντίγραφο της αθηναϊκής τριήρους.

οι Έλληνες δεν μένουν, μα στους πάγκους
των πλοίων θα στρωθούν κι ο καθείς ως δύναται
κρυφά για να σωθεί θε να το σκάσει.

Μόλις τ' ακούει αυτός, χωρίς να ψυλιαστεί
του Έλληνα την πονηριά και των θεών φθόνο
σ' όλους προστάζει τους ναυάρχους:
Ευθύς ως ο ήλιος ο φλογάτος απ' τη γή
φύγει και σκότος γεμίσει τον αιθέρα,
τα πλοία μάχης σε τρείς να μπούν σειρές
κι άλλα πλοία του Αίαντα να ζώσουν το νησί
και να φυλάν εξόδους και κανάλια κυματώδη
έτσι που αν, κακή θανάη αποφεύγοντας,
οι Έλληνες με πλοία ψάχνουν διαφυγή
για όλους τους να' ναι απειλή να χάσουν το κεφάλι.
Είπε όλ' αυτά μ' ευθυμία

378. το εκ θεού αύριο μη νογώντας.

-
-
-

384. Και προχωρούσε η νύχτα και των Ελλήνων
πουθενά έκπλους κρυφός δεν εγινόταν.
Όταν λοιπόν πάλλευκη μέρα

όλην εκάλυψε τη γη με φέγγος
πρώτ' απ' τους Έλληνες νχηρή ιαχή
ρυθμικά απλώθηκε ψηλά
και στου νησιού αντίχρησε τα βράχια
και φόβος έπεσε στους βάρβαρους όλους.
τους ξεγελασμένους, για δεν ήταν
για φυγή ο σεμνός των Ελλήνων παιάνας,
για ψυχωμένους ήταν που ορμούν στη μάχη.

395. και σάλπιγγα τα πάντα φλόγιζε.

Κι αμέσως τα κουπιά, ομαδικά παφλάζοντας,
να χτυπήσουν τη θάλασσα σήμα επήραν.
Και γρήγορα όλους είδαμε μπροστά μας
πρώτα τακτικά το δεξιό τους κέρας

400. προχωρούσε με σχέδιο, ύστερ' ο στόλος όλος
ορμούσε κι ακουγόταν βοή πολλή:

402. Ελληνόπουλα ορμήστε, την πατρίδα ελευθερώστε,
τα παιδιά ελευθερώστε, τις γυναίκες,
των θεών μας τα ιερά και προγόνων τάφους.

405. Τώρα για τα πάντα ο αγώνας
Βέβαια κι από εμάς στα περσικά
βοή απαντούσε, ώρα δεν ήταν για καμάρωμα.

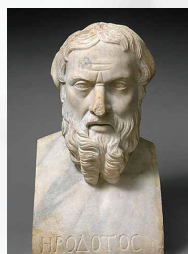
408. Αμέσως δε πλοίο με πλοίο με τα χαλκά

χτυπούσε έμβολα· την εμβολή αρχίζει
πλοίο ελληνικό κι ενός φοινικικού τσακίζει
την στολισμένη πρύμνη, άλλο δε σ' άλλο επιτίθεται.

412. Στα πρώτα των Περσών το ρεύμα
άντεχε· μα ως πλήθος πλοίων στα στενά
αθροίζονταν, το ένα το άλλο δε βοήθαε
αλλ' αναμεταξύ τους με τα χαλκά τα έμβολα
χτυπιόταν, σπάζαν τα κουπιά,
ενώ τα πλοία των Ελλήνων χωρίς αταξία
γύρω-γύρω χτυπούσαν, ανέτρεπαν
σκάφη κι η θάλασσα πια δεν φαινόταν
ναυάγια γεμάτη και νεκρούς ανθρώπους·
κι οι ακτές κι οι ξέρες πτώματα γεμίζαν.
422. Σ' άτσαλη φυγή ρίχτηκαν λάμνοντας
όσα πλοία απόμειναν του βάρβαρου στόλου.
Αυτοί δε σαν να κυνηγούσαν μεγάλα ψάρια
με κομμάτια κουπιών και θραύσματα ναυαγίων
στο κατόπι τους χτυπούσαν, κι οϊμωγές μαζί
με πόνου στεναγμούς την πελαγίσια γέμιζαν θάλασσα
ως που το μαύρο της νύχτας πέπλο τα μάτια ακρήστεψε.
428. Μα των κακών το πλήθος ούτ' αν δέκα μέρες
διηγόμουν δεν θα σου το συμπλήρωνα.
Μάθε καλά τούτο, πουθενά σε μέρα μια
τόσο ανθρώπων πλήθος δεν απόθανε.
-
-
-
441. Απ' τους Πέρσες οι στο σώμα ακραίοι,
στην ψυχή άριστοι, μ' ευγενική ευπρέπεια
οι πάντα πιστοί στο βασιλέα,
444. πέθαναν αισχρά με θάνατο ανάξιο.
-
-
-
447. Ειν' ένα μικρό νησί στη Σαλαμίνα εμπρός
που όρμος για πλοία δεν έχει, που ο χορευταράς
ο Πάνας σκαρφαλώνει στις ακτές του·
Αυτούς εκεί τους στέλνει κατ' απ' τα πλοία
τα τσακισμένα αν εχθροί στο νησί ξεφεύγαν,
να τους σκότωναν, τους Έλληνες του χεριού τους
και νάσωζαν φίλους απ' τα θαλασσινά κανάλια,
λάθος το μέλλον προβλέποντας· γιατί ο θεός
στη μάχη δόξασε τα πλοία των Ελλήνων
που αμέσως ζωσμένοι τα όπλα τα χαλκά
απ' τα πλοία ξεπήδησαν κι από παντού
κύκλωσαν το νησί, ώστε ναν' αδύνατη
η διαφυγή. Κι έτσι πολλές από χέρια
πέτρες μα και σαίτες από τόξων
τελικά εξορμώντας με κραυγές

χτυπούσαν και κατέκοβαν των δύστυχων τα μέλη
μέχρι που όλους εξολόθρεψαν.

465. Κι ο Ξέρξης ούρλιαζε βλέποντας των κακών το βάθος,
γιατί θρόνο είχε με θέα όλου του στρατού
σε ψηλό λόφο, κοντά στην πελαγίσια θάλασσα.
Τα ρούχα του δε σκίζοντας και γοερά βογγώντας,
αμέσως στους πεζούς παράγγειλε
470. σε ταπεινωτική να τραπούν φυγή.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ Η'
ΟΥΡΑΝΙΑ, 42-97

42. Όταν οι Έλληνες κατέβασαν τα πλοία απ' το Αρτεμίσιο
στη Σαλαμίνα μαζεύτηκε εκεί και ο υπόλοιπος στόλος,
που το πληροφορήθηκε. Και συγκεντρώθηκαν λοιπόν
πολύ περισσότερα πλοία από όσα ναυμάχησαν στο
Αρτεμίσιο και από περισσότερες πόλεις. Ναύαρχος και
ώρα ήταν ο ίδιος, ως το Αρτεμίσιο, ο Ευρυβιάδης, ο
γιός του Ευρυκλείδη, Σπαρτιάτης...
43. Στρατεύονταν δε οι εξής: Απ' την Πελοπόννησο οι Λα-
κεδαιμόνιοι, προσφέροντας δέκα εξ πλοία, οι Κορίνθιοι,
όπως στο Αρτεμίσιο (σαράντα πλοία), οι Σικυώνιοι
με δέκα πέντε πλοία και οι Επιδαύριοι με δέκα, οι
Τροιζήνιοι πέντε και οι Ερμιόνιοι τρία...
44. Συστρατεύονταν λοιπόν αυτοί απ' τους Πελοποννή-
σιους. Οι εξής δε απ' τους έξω (της Πελοποννήσου)
ηπειρωτικής χώρας: Οι μεν Αθηναίοι, ξεχωρίζοντας
απ' όλους τους άλλους, πρόσφεραν μόνοι τους εκατόν
ογδόντα πλοία...
45. Οι δε Μεγαρείς πρόσφεραν ό,τι και στο Αρτεμίσιο
(είκοσι πλοία), οι Αμπρακιώτες βοήθησαν έχοντας επτά
πλοία, οι Λευκάδιοι τρία...
46. Απ' τους νησιώτες οι Αιγινίτες πρόσφεραν τριάντα
πλοία· υπήρχαν δικά τους και άλλα (δώδεκα) επαν-
δρωμένα πλοία, αλλά μ' αυτά φύλαγαν τη δική τους
(περιοχή)... Μετά δε τους Αιγινίτες οι Χαλκιδείς πρό-
σφεραν τα είκοσι, όπως και στο Αρτεμίσιο, πλοία και οι
Ερετριείς τα επτά. Μετά δε οι Κείοι πρόσφεραν τα ίδια.
Οι δε Ναξιώτες πρόσφεραν τέσσερα πλοία, που είχαν
αποσταλεί μεν για τους Μήδους απ' τους πολίτες (της
Νάξου), όπως έγινε κι από άλλους νησιώτες, αδιαφόρη-
σαν όμως για τις εντολές και ήρθαν στους Έλληνες. Ο

Δημόκριτος, άνδρας σεβαστός στην πόλη και τριήραρχος, έσπευσε να κάνει έτσι...

Οι Στύριοι πρόσφεραν ό,τι στο Αρτεμίσιο, οι Κύθνιοι ένα πλοίο και μια πεντηκόντορο (μικρότερο απ' την τριήρη). Και οι Σερίφιοι και οι Σίφνιοι και οι Μήλιοι συμπαράταχθηκαν. Γιατί αυτοί μόνοι απ' τους (ανατολικούς) νησιώτες δεν έδωσαν στον βάρβαρο γην και ύδωρ.

47. Όλοι όσοι κατοικούν στην περιοχή των Θεσπρωτών και του Αχέρωντος ποταμού συμπαράταχθηκαν... Απ' αυτούς δε που κατοικούν πιο πέρα, μόνο οι Κροτωνιάτες ήταν αυτοί που βοήθησαν την Ελλάδα που κινδύνευε, με ένα πλοίο το οποίο κυβερνούσε ο Φαύλλος, δις πυθιονίκης...
48. Και οι μεν άλλοι συμπαρτασσόταν παρέχοντας τριήρεις. Οι Μήλιοι, οι Σίφνιοι και οι Σερίφιοι πεντηκοντόρους... Ο όλος δε αριθμός πλοίων που συγκεντρώθηκαν, εκτός απ' τις πεντηκοντόρους, ήταν τριακόσια εβδομήντα οκτώ.
49. Καθώς δε μαζεύτηκαν στη Σαλαμίνα οι στρατηγοί των πόλεων που αναφέραμε, συσκέπτονταν... Οι περισσότερες γνώμες των ομιλητών συνέπιπταν να πλεύσουν προς τον Ισθμό (της Κορίνθου) και να ναυμαχήσουν προ της Πελοποννήσου...
50. Ενώ οι στρατηγοί απ' την Πελοπόννησο πρότειναν αυτά, ήρθε ένας Αθηναίος αγέλοντας ότι ο βάρβαρος έφτασε στην Αττική που ολόκληρη πυρπολείται...
60. ...ο δε (Θεμιστοκλής) μίλησε με άλλο πνεύμα, λέγοντας τα εξής:
60. Σε σένα (Ευρυβιάδη) εναπόκειται να σώσεις την Ελλάδα, αν πεισθείς από εμένα να ναυμαχήσεις μένοντας εδώ και να μη μετακινήσεις προς τον Ισθμό τα πλοία, πειθόμενος στους λόγους εκείνων. Σύγκρινε λοιπόν τα αντίθετα που άκουσες. Αν συγκρουσθείς προς τον Ισθμό, θα ναυμαχήσεις σε πέλαγος εκτεταμένο που ελάχιστα συμφέρει σ' εμάς, που έχουμε βαρειά πλοία και λιγότερα σε αριθμό...
63. Μ' αυτά που έλεγε ο Θεμιστολής άλλαξε γνώμη ο Ευρυβιάδης... προτιμά λοιπόν αυτή τη γνώμη, να παραμείνουν αυτού και να ναυμαχήσουν.
74. ...κι έγινε (εκ νέου) συνέλευση και πολλά λεγόταν πάνω στα ίδια, άλλοι μεν ότι έπρεπε να αποπλεύσουν στην Πελοπόννησο και να διακινδυνεύσουν για εκείνην, μη μένοντας να πολεμήσουν για μια χώρα που έχει καταληφθεί, οι Αθηναίοι δε και οι Αιγινίτες και οι Μεγαρείς να μείνουν αυτού και να αμυνθούν...
75. Στο σημείο αυτό ο Θεμιστοκλής, καθώς υπερίσχυε η γνώμη των Πελοποννησίων, βγαίνει κρυφά απ' το συμβούλιο και στέλνει στο στρατόπεδο των Μήδων με

πλοίο ένα άνδρα που του έδωσε εντολή τι να πεί. Το όνομά του ήταν Σίκιννος και ήταν προστατευόμενος του Θεμιστοκλή και παιδαγωγός των παιδιών του... Αυτός τότε, φθάνοντας με το πλοίο, έλεγε προς τους στρατηγούς των βαρβάρων τα εξής: Μ' έστειλε κρυφά απ' τους άλλους Έλληνες ο στρατηγός των Αθηναίων επειδή πιστεύει ό,τι και ο βασιλιάς και θέλει να επιτύχουν τα σχέδια σας και όχι τα των Ελλήνων, να σας πω ότι οι Έλληνες πανικόβλητοι σκέπτονται τη διαφυγή. Και τώρα σας προσφέρεται να πραγματοποιήσετε την καλύτερη επιτυχία σας, αν δεν αδιαφορήσετε που αυτοί το σκάνε...

76. Αυτοί δε, καθώς πίστεψαν τις αναγγελίες, απ' ενός στο νησάκι Ψυττάλεια, που βρίσκεται ανάμεσα Σαλαμίνα και ακτή, αποβίβασαν πολλούς Πέρσες, απ' ετέρου όταν ήρθαν μεσάνυχτα ανέπτυξαν μεν το δυτικό κέρασ κυκλωτικά προς τη Σαλαμίνα αναπτύχθηκαν δε οι ταγμένοι γύρω απ' την Κέο και την Κυνοσούρα και κατέλαβαν με τα πλοία τους όλο τον πορθμό μέχρι Μουνιχίας. Ανέπτυξαν έτσι τα πλοία με τη λογική να μην έχουν οι Έλληνες διαφυγή, αλλ' αποκλεισμένοι στη Σαλαμίνα, να τιμωρηθούν για τους αγώνες τους στο Αρτεμίσιο...
78. Μεταξύ των στρατηγών όμως στη Σαλαμίνα γινόταν πολλή λογομαχία. Δεν είχαν δε αντιληφθεί ότι οι βάρβαροι με τα πλοία τους περικύκλωναν...
79. Και ενώ ήταν συγκεντρωμένοι οι στρατηγοί ήλθε από την Αίγινα ο Αθηναίος Αριστείδης του Λυσιμάχου...
81. Μπαίνοντας στο συμβούλιο ο Αριστείδης τους είπε πως ήλθε από την Αίγινα ξεγλυστρώντας μόνος απ' τα πλοία του Ξέρξη, που απέκλεισαν όλο το στρατόπεδο των Ελλήνων. Τους συμβούλεψε δε να ετοιμασθούν να πολεμήσουν...
82. Ενώ δε αυτοί δυσπιστούσαν, ήλθε μια τριήρης των Τηνίων που αυτομόλησε (στους Έλληνες), την οποία κυβερνούσε ο Παναίτιος του Σωσιμένην, η οποία ακριβώς έφερε όλη την αλήθεια... και με αυτό το πλοίο που αυτομόλησε... συμπληρώθηκαν στο ναυτικό των Ελλήνων τριακόσια ογδόντα πλοία.

83. Καθώς λοιπόν για τους Έλληνες ήταν αξιόπιστα τα λόγια των Τηνίων, ετοιμάζονταν να ναυμαχήσουν. Και η αυγή αχνοφαινόταν και αυτοί αφού συγκέντρωσαν τα πληρώματα... τους μίλησε καλύτερα απ' όλους ο Θεμιστοκλής...
84. Και τότε ανέπτυξαν τα πλοία όλα οι Έλληνες κι όπως ξαναρίχτηκαν επιτέθηκαν αμέσως οι βάρβαροι. Και οι μεν άλλοι Έλληνες άρχισαν να πλέουν όπισθεν και έφερναν στα ρηκά τα πλοία. Ο Αμεινίας δε, Αθηναίος απ' την Παλλήνη, εξορμώντας με το πλοίο εμβολίζει (εχθρικό πλοίο). Με τα πλοία να έχουν σφηνώσει και να μην αποκολλώνται, οι άλλοι βοηθώντας τον Αμεινία μπήκαν στη μάχη. Έτσι λένε οι Αθηναίοι ότι έγινε η αρχή της ναυμαχίας..
85. Εναντίον λοιπόν των Αθηναίων παρατάχθηκαν οι Φοίνικες, έχοντας το δυτικό, προς την Ελευσίνα κέρασ, εναντίον δε των Λακεδαιμονίων οι Ίωνες, έχοντας το ανατολικό, προς τον Πειραιά...
86. ...το δε πλήθος των (περσικών) πλοίων στη Σαλαμίνα αχρηστευόταν, καταστρεφόμενα είτε απ' τους Αθηναίους και τους Αιγινήτες, γιατί οι μεν Έλληνες ναυμαχούσαν με σχέδιο, με τάξη, οι δε βάρβαροι ούτε, τουλάχιστον συντεταγμένοι ήταν ούτε με μυαλό ενεργούσαν τίποτε κι έμελλε να τους συμβεί αυτό ακριβώς που συνέβη.
89. Σ' αυτή δε την μάχη πέθανε ο στρατηγός Αριαβίγγνης γιός του Δαρείου, αδελφός του Ξέρξη και άλλοι πολλοί και ονομαστοί απ' τους Πέρσες και τους Μήδους και τους άλλους συμμάχους, κάποιοι λίγοι δε απ' τους Έλληνες. Αυτοί, ξέροντας να κολυμπούν, όσοι τα πλοία τους καταστρέφονταν και δεν σκοτώνονταν, κολυμπούσαν προς τη Σαλαμίνα. Πολλοί όμως βάρβαροι κάθηνκαν μέσα στη θάλασσα μη γνωρίζοντας να κολυμπούν. Όταν δε τα πρώτα πλοία τράπηκαν σε φυγή, τα περισσότερα εκεί καταστρέφονταν. Γιατί οι παραταγμένοι πιο πίσω, προσπαθώντας να φέρουν τα πλοία τους μπροστά για να επιδείξουν κι αυτοί κάποια δράση στον βασιλέα, έπεφταν πάνω στα δικά τους πλοία που έφευγαν...
90. Ο Ξέρξης για να βλέπει όποιον από τους δικούς του επιδείκνυε κατά τη ναυμαχία έργο, καθήμενος κάτω απ' το όρος απέναντι απ' τη Σαλαμίνα που ονομάζεται Αιγάλεω, πληροφορείτο αυτούς που δρούσαν και οι γραμματείς του σημείωναν τον τριήραρχο, τον πατέρα του και την πόλη του.
91. Καθώς δε οι βάρβαροι τρέπονταν σε φυγή και έπλεαν προς το Φάληρο, οι Αιγινήτες παραφυλάγοντας στον πορθμό έκαναν πράξεις άξιες λόγου. Γιατί οι μεν Αθηναίοι μέσα στην αναμπουμπούλα καταβύθιζαν και τα πλοία που αντιστέκονταν και αυτά που έφευγαν, οι δε Αιγινήτες τα πλοία που εξέπλεαν. Έτσι αν μερικά ξέφευγαν απ' τους Αθηναίους έπεφταν στους Αιγινήτες.
92. ...Οι δε βάρβαροι που τα πλοία τους ξέφυγαν την καταστροφή φεύγοντας, φθάσανε στο Φάληρο, υπό την προστασία του πεζικού.
95. Ο δε Αθηναίος Αριστείδης του Λυσιμάχου... παίρνοντας

Wilhelm von Kaulbach - Die Seeschlacht bei Salamis - 1868.

πολλούς Αθηναίους οπλίτες, που είχαν παραταχθεί στην ακτή της Σαλαμίνας, τους οδήγησε σε απόβαση στην Ψυτάλλεια και αυτοί κατέσφαξαν τους Πέρσες που βρίσκονταν στη νησίδα αυτή.

96. Καθώς δε η ναυμαχία έληγε, οι Έλληνες έσυραν στη Σαλαμίνα όσα ναυάγια βρίσκονταν ακόμα εκεί και ήταν έτοιμοι και για άλλη ναυμαχία, ελπίζοντας ότι ο βασιλιάς θα χρησιμοποιήσει τα πλοία που του είχαν μείνει. Πολλά δε απ' τα ναυάγια τα παρέσυρε δυτικός άνεμος

και τα ξέβρασε στην Αττική, στην ακτή που λέγεται Κωλιάδα...

97. Ο δε Ξέρξης καθώς ανετέλφηη το πάθημα που του συνέβη, φοβούμενος μήπως κάποιος απ' τους Ίωνες πει στους Έλληνες – ή και οι ίδιοι το αντιληφθούν – να πλεύσουν στον Ελλήσποντο και να διαλύσουν τις γέφυρες (που είχε κατασκευάσει για να περάσει) και αποκλεισμένος στην Ευρώπη κινδυνεύσει να χαθεί, σκεφτόταν (μόνο) να το σκάσει...

Πρώτη φάση: θέσεις των δυο στόλων τη νύχτα προ της ναυμαχίας.

Δεύτερη φάση: θέσεις των δυο στόλων όταν αρχίζει η ναυμαχία.

Τρίτη φάση: η ναυμαχία ύστερα από την ήττα του δεξιού της περσικής παρατάξης.

Τέταρτη φάση: τελική με την καταδίωξη του περσικού στόλου.

Μνημείο Σαλαμινομάχων, Κυνοσούρα, Σαλαμίνα,
Αχιλλέας Βασιλείου, 2006, ορείχαλκος.